

מרכיבי חוסן בקרב קבוצות רוב ומיעוט בחברה הישראלית, במשבר הקורונה (וריאנט האומיקרון)¹

פברואר 2022

פרופסור שאול קמחי^{2, 3}, פרופסור יוחנן אשל³, ד"ר הדס מרציאנו³ ד"ר ברוריה עדיני².

©

המסמך מועבר לשימוש פנימי בלבד, לצורך סיוע בקבלת החלטות ו/או קביעת מדיניות בעת משבר הקורונה. אין לפרסם את המסמך או חלקים ממנו ללא אישור מוקדם (ובכתב) של החוקרים.

התכתבות:

פרופסור שאול קמחי, המרכז לחקר הדחק והחוסן, המכללה האקדמית תל-חי, ישראל ו- ResWell – Multi-National Resilience & Well-Being Research Collaboration. מייל: shaulkim@gmail.com
ד"ר ברוריה עדיני, החוג לניהול מצבי חירום ואסון, בית הספר לבריאות הציבור, הפקולטה לרפואה
ע"ש סאקלר, אוניברסיטת תל-אביב, ישראל. adini@tauex.tau.ac.il

¹ מחקר זה מומן חלקית ע"י קרן דוד פרידמן
² שתוף פעולה רב-לאומי לחקר החוסן והמיטביות, בית הספר לבריאות הציבור, אוניברסיטת תל אביב.
³ המרכז לחקר הדחק והחוסן, מכללה אקדמית תל חי.

תוכן העניינים

עמוד	נושא
3	תמצית בעברית
4	תמצית באנגלית
5	מבוא
5	שיטה
6	כלי מדידה
10	ממצאים
10	חוסן חברתי (לאומי)
11	מידת האמון במוסדות ישראלים
11	חוסן אישי
12	תקווה
12	מורל
13	אופטימיות
13	תחושות סכנה
14	תסמיני חרדה
14	תסמיני דיכאון
15	תפיסת איומים
16	תמיכה בשמירת הנחיות
17	הבדלי מגדר
18	חיסוני ילדים
19	הערכת ההורים על השפעת משבר הקורונה על הילדים
20	אינטגרציה חברתית
21	דיון וסיכום
22	מקורות
25	נספח: שאלון המחקר

תמצית

המחקר הנוכחי בדק מרכיבי חוסן בקרב קבוצות רוב ומיעוט בחברה הישראלית במשבר הקורונה (וריאנט האומיקרון). בדקנו גורמים תומכי חוסן (חוסן חברתי [לאומי], חוסן אישי, תקווה, מורל ואופטימיות) וגורמים מעכבי חוסן (תסמיני חרדה, תסמיני דיכאון, תחושות סכנה ותפיסת איומים). בנוסף בדקנו עמדות והענות לחיסונים לקורונה כמו גם נכונות לחיסון ילדים. ממצאי המחקר הבולטים הם:

- א. במחקר הנוכחי המשיבים היהודים מדווחים על חוסן לאומי, אמון במוסדות המדינה, חוסן אישי, ומורל גבוהים באופן מובהק, בהשוואה למשיבים הערבים.
- ב. המשיבים הערבים מדווחים על תחושות סכנה, תסמיני חרדה, ותסמיני דיכאון גבוהים באופן מובהק, בהשוואה למשיבים היהודים במחקר.
- ג. המשיבים היהודים מדווחים על המצב הפוליטי בישראל, האיום הביטחוני באזור (חיזבאללה, וחמאס) ואיום הגרעין האיראני, כמאיימים במידה רבה יותר, בהשוואה למשיבים הערבים.
- ד. המשיבים הערבים מדווחים על האלימות בחברה בישראל, המצב הכלכלי והאיום הבריאותי, כמאיימים במידה רבה יותר, בהשוואה למשיבים היהודים.
- ה. לא נמצא הבדל בין המדגמים בהתייחס לאיום, משבר האקלים הגלובאלי.
- ו. האלימות בתוך החברה הישראלית דווחה כאיום הגבוה ביותר בשני המדגמים.
- ז. בהשוואת ממצאי המחקר הנוכחי עם ממצאי מחקר ממרץ 2020 נמצאו הגורמים הבאים:
 - החוסן הלאומי, תחושות הסכנה, תסמיני חרדה, ותסמיני דיכאון, נמוכים יותר במחקר הנוכחי, בהשוואה למחקר ממרץ 2020 בשני המדגמים.
 - החוסן האישי נמצא דומה בשני המחקרים עבור שני המדגמים;
 - המורל גבוה יותר במחקר הנוכחי, עבור שני המדגמים.
- ח. המשיבים היהודים מדווחים על תמיכה גבוהה יותר בהנחיות הקורונה - לבישת מסכות במקומות סגורים והצגת התו הירוק, בהשוואה למשיבים הערבים.
- ט. במדגם היהודים נמצאו הבדלי מגדר מובהקים ברוב משתני המחקר: הגברים דיווחו על חוסן אישי, מורל, ואופטימיות גבוהים יותר, בהשוואה לנשים. הנשים דיווחו על תחושות סכנה, תסמיני חרדה ודיכאון גבוהים יותר, בהשוואה לגברים.
- י. במדגם הערבים לא נמצאו הבדלים מובהקים בין המגדרים במשתני המחקר הללו.
- יא. ההורים בשני המדגמים מעריכים את ההשפעה על הילדים הצעירים (גילאי 5-12) כרעה יותר, בהשוואה לילדים בגילאי 13-18.

Components of resilience among majority and minority groups in Israeli society, in the Corona crisis (Omicron variant)

**professor Shaul Kimhi, professor Yohanan Eshel, Hadas Marciano, Ph.D., and
Bruria Adini Ph.D.**

Abstract

The present study examined the components of resilience among majority and minority groups in the Israeli society during the corona crisis (the Omicron variant). We examined factors that support resilience [societal (ex national) resilience, individual resilience, hope, morale, and optimism] and factors that inhibit resilience (anxiety symptoms, depressive symptoms, sense of danger, and perception of varied threats). In addition, we examined attitudes and adherence to COVID-19 vaccines as well as the willingness to vaccinate children. The most prominent results are:

- A. In the present study, the Jewish respondents reported significantly higher levels of national resilience, trust in state institutions, individual resilience, and morale compared to the Arab respondents.
- B. Arab respondents reported a significantly higher sense of danger, anxiety symptoms, and depressive symptoms, compared to the Jewish respondents.
- C. The Jewish respondents reported that they perceive the following threats as more threatening, compared with the Arab respondents: the political situation in Israel, the security threat in the region (due to the threats from Hezbollah and Hamas), and the Iranian nuclear threat.
- D. The Arab respondents viewed the violence in the Israeli society, the economic situation, and the health threat, as more threatening, compared to the Jewish respondents.
- E. In comparison to the findings of the current study with those of a similar study conducted in March 2020, the following factors were found:
 - Societal resilience, sense of danger, anxiety symptoms, and depressive symptoms, were lower in the current study, compared to the March 2020 study in both samples.
 - Individual resilience was found to be similar in both studies in both samples.
 - Morale was higher in the present study, in both samples.
- F. Jewish respondents reported that they are more supportive of the various corona guidelines - wearing masks indoors and presenting the green pass, compared to the Arab respondents.
- G. Significant gender differences were found concerning most of the study variables, among the Jewish respondents: men reported higher individual resilience, morale, and optimism, compared with women. Women reported a higher sense of danger and higher anxiety and depression symptoms, compared to men.
- H. In the Arab sample, no significant differences between the genders were found concerning these study variables.
- J. Parents in both samples evaluate the negative effect on young children (ages 5–12) as more severe, compared with children aged 13–18.

מבוא

מדינת ישראל, בדומה למדינות רבות בעולם, התמודדה עד היום עם חמישה גלי תחלואה כתוצאה מנגיף הקורונה שהחל להתפשט בעולם לפני כשנתיים. נכון לתחילת פברואר 2022 ישראל נמצאת בשיא הגל החמישי שנובע מהווריאנט האומיקרון. כמות הנדבקים בשלב הנוכחי היא הגבוהה ביותר בהשוואה לנדבקים בגלים הקודמים. לדוגמה, עד לתאריך 5 לפברואר 22 נפטרו מהקורונה כ- 9060 אנשים, ומספר החולים הפעילים נאמד בכ- 373,160 (מתוכם 1,132 במצב קשה). האומיקרון הוא הווריאנט המדבק ביותר עד כה, אך לדעת מומחים, מידת האלימות שלו נמוכה יותר, בהשוואה לווריאנטים הקודמים (Zhao et al., 2021). ניתן לסכם בטענה שישיראל, כמו מדינות אחרות בעולם, נמצאת תחת ההשפעה המתמשכת של המגפה כשנתיים ימים, והשפעה זו מתפרשת על תחומי חיים רבים, בנוסף על התחום המובן מאליו של הבריאות. תחומים כמו חברה, הכלכלה, המערכת הפוליטית, רמת התמיכה בממשלה, מערכת החינוך, הספורט והתרבות, איכות הסביבה, תעשייה ועוד, כולם מושפעים במידה זו או אחרת מהמשבר. עם זאת, נראה כי מידת הפגיעה בחיי היום יום שונה בין תרבויות שונות (He et al., 2022). מחקרים במדינות שונות בדקו הבדלים בהשפעת הקורונה על קבוצות אתניות המהוות מיעוט לעומת קבוצות המהוות רוב במדינתם (לדוגמה, Clay & Rougus, 2021). המחקר הנוכחי נועד לבדוק רכיבי חוסן שונים, תוך השוואה בין האוכלוסייה הבוגרת היהודית והאוכלוסייה הבוגרת הערבית בישראל, בעקבות משבר הקורונה המתמשך, ובאופן ספציפי במהלך גל האומיקרון.

את משתני המחקר הנוכחי ניתן לחלק לשלושה נושאים עיקריים: (א) גורמים תומכי חוסן הכוללים חוסן חברתי (לאומי), חוסן אישי, מורל, ואופטימיות. רמה גבוהה של גורמים אלה מצביעה על התמודדות טובה עם המשבר המתמשך. (ב) גורמים מעכבי חוסן הכוללים תסמיני דחק, תחושות סכנה, ותפיסת איומים. רמה גבוהה של גורמים אלה, מצביעה על התמודדות לא מוצלחת עם המשבר. (ג) עמדות והתנהגויות בהתייחס להתמודדות עם המשבר הכוללים שמירה על הנחיות להתמודדות עם המגפה, יחס לחיסונים, סיבות לאי-התחסנות (עבור אלה שלא התחסנו באופן מלא), ויחס כלפי חיסוני ילדים. בנוסף לכך בדקנו מאפיינים דמוגרפיים בסיסיים של הנחקרים.

שיטה

אוכלוסיית המחקר

הנדבקים במחקר הנוכחי הם מדגם משיבים, מכל רחבי ישראל, שענו לשאלון מקוון שהופץ ע"י חברת אינטרנט (חברת איי פאנל שברשותה פאנל משיבים של למעלה ממאה אלף איש). המדגם כולל 600 משיבים בוגרים יהודים ו-208 משיבים בוגרים ערבים (מאפייני הנחקרים ראו לוח 1).

לוח 1: מאפיינים דמוגרפיים של הנחקרים היהודים (N=600) והערבים (N=208)

משתנה	קבוצה	מספר משיבים	אחוז	ממוצע (סטית תקן)	מספר משיבים	אחוז	ממוצע (סטית תקן)
		ערבים			יהודים		
גיל	18-30	74	36	42 (16)	178	29	42 (16)
	31-40	51	24		124	21	
	41-50	43	21		124	21	
	51-60	28	13		84	14	
	61-84	12	6		90	15	
מגדר	1. גברים	106	51	--	291	49	--
	2. נשים	102	49	--	309	51	--
מידת דתיות	1. חילוני	170	82	2.10 (1.33)	257	43	2.10 (1.33)
	2. מסורתית	21	10		215	36	
	3. דתי	17	8		67	11	
	4. דתי מאד				61	10	
הכנסה ממוצעת למשפחה ביחס לממוצע בישראל	1. הרבה יותר נמוכה	135	66	2.75 (1.60)	167	29	2.75 (1.60)
	2. נמוכה מהממוצע	32	16		115	20	
	3. בערך כמו הממוצע	24	12		119	21	
	4. גבוהה מהממוצע	6	3		77	14	
	5. הרבה יותר גבוהה	2	1		32	6	
	6. מסרב להשיב	4	2		55	10	
עמדות פוליטיות	1. מאד שמאל	37	18	3.59 (.84)	5	1	3.59 (.84)
	2. שמאל	80	38.5		50	8	
	3. מרכז	82	39		203	34	
	4. ימין	8	4		268	45	
	5. מאד ימין	1	0.5		74	12	
השכלה	1. יסודית	3	1	4.10 (1.25)	8	1	4.10 (1.25)
	2. תיכונית (ללא בגרות)	22	11		60	10	
	3. תיכונית (עם בגרות)	41	20		138	23	
	4. על תיכונית (ללא תואר)	31	15		134	23	
	5. תואר ראשון	81	39		181	30	
	6. תואר שני ומעלה	30	14		79	13	
מצב משפחתי ¹	רווק/ה	82	40		176	29	
	נשוי/ה	117	56		373	62	
	גרוש/ה	4	2		41	7	
	פרוד/ה	-	-		3	0.5	
	אלמן/ה	5	2		7	1.5	
מספר ילדים	ילדים בגילאי 13-18	152			104		
	ילדים בגילאי 5-12	38			30		

כלי המדידה במחקר הנוכחי

רוב כלי המחקר (השאלונים) עליהם התבססנו במחקר הנוכחי שימשו אותנו במחקרים קודמים (ראו פירוט השאלונים בנספח לדו"ח המחקר הנוכחי). חלק מהשאלונים קוצרו כדי להקל על המשיבים ולמנוע עייפות והימנעות מהשלמה התשובות. בהצגת נתוני המחקר הנוכחי הוספנו, ככל

הניתן, השוואה לממצאים של מדידה קודמת שבצענו במרץ 2020 שכללה 605 נבדקים יהודים ו-156 נבדקים ערבים.

חוסן חברתי (לאומי) (Kimhi & Eshel, 2019). המושג חוסן חברתי (במחקרים קודמים נקרא חוסן לאומי) הוא מושג רחב ועוסק בנושאים כדוגמת קיימות ועמידות של החברה בתחומים מגוונים. בבסיס המדד עומדים ארבעה מרכיבים חברתיים עיקריים שיוחסו במחקרים קודמים לחוסן החברתי: פטריוטיות, אופטימיות, אינטגרציה חברתית ואמון במוסדות פוליטיים וציבוריים. מדד זה זכה לתמיכה מחקרית רבה (Kimhi, et al., 2020). הסולם המקורי של החוסן החברתי כלל 13 פריטים. הסולם במחקר הנוכחי כלל 19 פריטים, (ראו לוח 2 ונספח 1). הפריטים החדשים הם: "יש לי אמון מלא ביכולתה של מערכת הבריאות בישראל לדאוג לאוכלוסיית ישראל במשבר הקורונה המתמשך", "יש לי אמון מלא ביכולתה של ממשלת ישראל לדאוג לכל ההיבטים הרלוונטיים להתגברות על משבר הקורונה המתמשך". לאמון במוסדות נוספו בתי החולים, פיקוד העורף ומשרד הבריאות. דוגמאות לפריטים מהסולם המקורי: "בשעת משבר לאומי תעמוד כל החברה הישראלית מאחורי החלטות הממשלה והעומד בראשה" ו-"ישראל היא ביתי ואינני מתכוון/ת לעזוב אותה". סולם התגובה לפריטי החוסן הלאומי נע מ-1=כלל לא מסכים עד 6=מסכים מאוד. במחקר הנוכחי הייתה המהימנות הפנימית של הסולם גבוהה: $\alpha=.94$ בקרב היהודים, ו- $\alpha=.88$ בקרב הערבים.

חוסן אישי (Connor-Davidson 2003). חוסן אישי מתייחס ליכולתו של הפרט להתמודד בהצלחה עם אירועים קשים ולחזור לתפקוד קודם (או אף גבוה יותר) בזמן קצר ככול האפשר. חוסן אישי נמדד בעזרת סולם החוסן של קונור-דוידסון. במחקר זה השתמשנו בגרסה מקוצרת של השאלון (Campbell & Stein, 2007) המבוסס על שני פריטים שהציעו המחקרים. פריטי השאלון מדורגים באמצעות סולם בן 5 דרגות. דוגמא לפריט: "אני מצליח להסתגל לשינויים". במחקר הנוכחי הייתה המהימנות הפנימית של שני הפריטים סבירה: $\alpha=.65$ בקרב היהודים, ו- $\alpha=.73$ בקרב הערבים.

תחושת סכנה (Solomon & Prager, 1992). תחושות סכנה מתייחסות למידה שבה הפרט תופס את עולמו כנתון בסכנה. מחקרים הצביעו על כך שתחושת סכנה נמוכה ודאגות מעטות מאיזורים פוטנציאליים קשורות בקשר חיובי עם חוסן ועם יכולת התאוששות פוסט-טראומטית, וקשורות בקשר שלילי עם תסמיני דחק: ככול שתחושות הסכנה גבוהות יותר, כך מדווחים על יותר תסמיני דחק ויכולת ההתאוששות נמוכה יותר. הסולם של מדד תחושות סכנה משתרע מ-1=בכלל לא, עד 5=במידה רבה מאוד. במחקר הנוכחי השתמשנו בסולם מקוצר בן ארבעה פריטים. הסולם המקורי כלל שבעה פריטים, לדוגמה: "באיזו מידה את/ה מרגיש/ה שהחיים שלך בסכנה בשל נגיף הקורונה?"; "באיזו מידה את/ה מרגיש/ה שמדינת ישראל בסכנה קיומית בשל משבר הקורונה

הנוכחי? ". במחקר הנוכחי נמצאה המהימנות הפנימית של הסולם כטובה: ($\alpha=.81$) בקרב היהודים, ו-
($\alpha=.83$) בקרב הערבים.

תסמיני דחק (Derogatis & Spencer, 1982; BSI, Derogatis & Savitz, 2000). אירועים כמו

מלחמה, טרור או אסונות טבע מכאיבים ומזעזעים את תחושות הביטחון הבסיסיות של הפרט ועלולים לגרום לתסמינים פוסט-טראומטיים של חרדה, דיכאון ואבל. המחקר הנוכחי בדק תסמיני דחק בתקופת הגל החמישי של משבר הקורונה (משבר האומיקרון). השתמשנו בשני תתי-סולמות מתוך שאלון מקובל למדידת תסמיני דחק: **חרדה** (4 פריטים) ו**דיכאון** (5 פריטים). מתת-סולם הדיכאון המקורי הוצאנו את הפריט השואל על מחשבות התאבדות, מנימוקים אתיים. לתת-סולם חרדה הוספו פריט "חשש ללכת למקומות ציבוריים בשל נגיף הקורונה". יש לציין שחלק מהחוקרים מתייחסים לתסמיני דחק כאל אחד המדדים המקובלים להערכת רמת החוסן האישי של הפרט. סולם התגובה לשאלון זה הינו בן 5 דרגות ונע בין 1=בכלל לא ל-5=במידה רבה מאד. הנחקרים מתבקשים לדווח באיזו מידה הם סובלים בימים אלה מכל אחת מהבעיות שמוצגות. במחקר הנוכחי נמצא שהמהימנות הפנימית של סולם חרדה הייתה טובה: ($\alpha=.72$) בקרב היהודים, ו- ($\alpha=.77$) בקרב הערבים. המהימנות הפנימית של סולם דיכאון הייתה גבוהה: ($\alpha=.87$) בקרב היהודים, ו- ($\alpha=.89$) בקרב הערבים.

מדד תקווה. תקווה מוגדרת בצורות שונות אך רוב החוקרים מסכימים שלתקווה יש השפעה חיובית בהתמודדות עם מצבי אסון (Thornton, 2020). סולם מדידה זה נבנה במיוחד עבור המחקר הנוכחי. בבניית הסולם הסתמכנו על סולם קודם (Halperin, Bar-) (Jarymowicz & Bar-Tal, 2006; Tal, Zehngut & Drori, 2008) שנועד לבחון תקווה להשגת שלום בין ישראל לבין מדינות ערב והפלשתינים. סולם קודם זה הכיל שני ממדים: תקווה אישית ותקווה קולקטיבית. סולם התקווה הנוכחי, בהקשר לקורונה, כלל חמישה פריטים. שניים מהם מתייחסים לרמה האישית (לדוגמה, "יש לי תקווה שאצא מחוזק ממשבר הקורונה") ושלושה פריטים המתייחסים לרמה הקולקטיבית (לדוגמה, "יש לי תקווה שהחברה הישראלית תצא מחוזקת ממשבר הקורונה"). המהימנות הפנימית של הסולם במחקר הנוכחי נמצאה כגבוהה: ($\alpha=.93$) בקרב היהודים, ו- ($\alpha=.88$) בקרב הערבים.

מורל. מורל מוגדר ע"י מילון וובסטר כמצב מנטלי ורגשי של פרט או קבוצה בהתייחס לתפקיד

או למשימה העומדת לביצוע. כלומר, מורל מוגדר כמצב רוח בזמן הווה. מורל חיובי מאופיין בדרך כלל במושגים כמו משמעת, אמן ורצון לביצוע (Shaban, 2017). מחקרים מצביעים על קשר חיובי בין מורל לבין חוסן. במחקר הנוכחי המורל האישי של הנחקרים נבדק באמצעות פריט אחד: "מהו

המורל שלך בימים אלה?" התשובה לשאלה ניתנה על סולם בן 5 דרגות, בין 1=מאד לא טוב ל-5=טוב מאד.

תפיסת איומים (Kimhi & Eshel 2012). איום הוא סכנה פוטנציאלית של פגיעה בפרט כפי שהיא נתפסת על ידו/ה. ניתן להגדיר איום כנזק פוטנציאלי. האיום יכול להיות מתחומים שונים: פיזי, חברתי, פסיכולוגי, כלכלי ועוד. במחקר קודם בקשנו מהמשיבים לדרג ארבעה איומים: כלכלי, בריאותי, בטחוני ואיום שנובע מהמצב הפוליטי בישראל (Kimhi et al., 2020). במחקר הנוכחי הוספנו לארבעת האיומים הללו גם את האיומים הבאים: איום הגרעין האיראני, משבר האקלים הגלובאלי, והאלימות בתוך החברה בישראל. התשובה לשאלות אלה ניתנה על סולם בן 5 דרגות, בין 1=כלל לא מאיים ל-5=מאיים במידה רבה מאד.

חיסונים. ארבעת פריטי שאלון זה נכתבו במיוחד עבור המחקר הנוכחי. הפריטים בדקו: מה הוא סטטוס החיסונים של הפרט, אם לא התחסן/ה בשלושה חיסונים עד ליום המענה על השאלון מה היא הסיבה העיקרית לכך, האם יש כוונה להתחסן בעתיד ומה הוא היחס של הנחקר לאפשרות של חיסון רביעי.

אינטגרציה חברתית. במחקר הנוכחי הוספנו שאלון בן 6 פריטים העוסק בתחושת אינטגרציה חברתית. הנחקרים התבקשו להגיב עד כמה כול אחד משישה היגדים נכון לגביהם. התשובה להיגדים אלה ניתנה על סולם בן 5 דרגות, בין 1=לא נכון בכלל ל-5=נכון במידה רבה מאד. לדוגמה, "רק אני אחראי לבריאותי ואיש אינו רשאי לומר לי אם להתחסן או לא להתחסן". מהימנות הסולם לכלל הנחקרים הייתה טובה: $\alpha=.78$ מהימנות אלפא קרוניך של הסולם במדגם היהודי עומדת על $\alpha=.79$ ובמדגם הערבי $\alpha=.69$.

חיסון ילדים והשפעת המגפה עליהם. במחקר הנוכחי הוספנו 7 פריטים העוסקים בחיסון ילדים ובהשפעת המשבר על הילדים, לרבות: מהו סטטוס חיסון הילדים, האם יש כוונה לחסנם בעתיד, במידה ולא חוסנו - מה הסיבה/ות העיקרית לאי חיסון הילדים, ושאלה אודות השפעת משבר הקורונה המתמשך על הילדים בהתייחס לילדים בגילאי 5-12, ולגילאי 13-18. התשובה לשני פריטים אלה ניתנה על סולם בן 5 דרגות, בין 1=מאד לטובה ל-5=מאד לרעה.

משתנים דמוגרפיים. המשתנים שנמדדו במחקר הנוכחי: רמת דתיות, הכנסה ממוצעת למשפחה, עמדות פוליטיות, גיל, מגדר, השכלה, מצב משפחתי, שייכות לקבוצה אתנית, וגודל היישוב של הפרט.

ממצאים⁴

בחלק זה נציג את עיקרי הממצאים של המחקר הנוכחי בהתייחס למדגם היהודי והערבי לרבות הבדלים בין שני המדגמים, וגודל האפקט של הבדלים אלה. בנוסף, נציג השוואה למחקר קודם שבחן מדגם של יהודים וערבים בתחילת משבר הקורונה (בתאריכים 19-21 למרץ, 2020). יש לציין כי לא כול המשתנים שנבדקו במחקר הנוכחי נכללו גם במחקר מרץ 2020.

I. גורמים תומכי התמודדות

חוסן חברתי (לאומי)

בלוח 2 מוצגים נתוני התשובות לשאלון החוסן החברתי לפי המגזר היהודי והערבי וכן התשובות במדידה ממרץ 2020. ניכר כי במדידה הנוכחית ממוצע החוסן החברתי של המדגם היהודי גבוה משמעותית מממוצע החוסן של המדגם הערבי (גודל אפקט קטן יחסית), ממצא דומה עלה גם בעבר, במרץ 2020 (עם גודל אפקט בינוני). כדוגמה להבדל בין המדגם היהודי והערבי נביא את מידת ההסכמה עם הפריט "ישראל היא ביתי ואינני מתכוונת/לעזוב אותה" (1=כלל לא מסכים, 6=מסכים מאד). 12% מהמשיבים היהודים נוטים שלא להסכים עם היגד זה, בעוד כ-31% מהמשיבים הערבים לא נוטים להסכים עם היגד זה. בנוסף, בשני המדגמים, היהודי והערבי כאחד, רמת החוסן החברתי במחקר הנוכחי נמוכה יותר, בהשוואה לרמה שנמדדה במחקר מרץ 2020, בתחילת משבר הקורונה (שימו לב שמדובר בתקופה שבה טרם פותחו החיסונים).

לוח 2: ממוצע חוסן לאומי (סולם 1-6)

מחקר מרץ 2020				מחקר פברואר 2022				חוסן חברתי
מדגם ערבים N=156		מדגם יהודים N=605		מדגם ערבים N=208		מדגם יהודים N=600		
%	משיבים	%	משיבים	%	משיבים	%	משיבים	
9	14	2	12	10	21	3	20	נמוכה מאד
24	38	14	83	25	51	19	111	נמוכה
32	50	35	213	42	88	48	289	בינונית
25	38	38	232	20	42	29	172	גבוהה
10	16	11	65	3	6	1	8	גבוהה מאד
3.58		3.97		3.35		3.58		ממוצע
1.07		.87		1.01		.77		סטיית תקן
.92				.89		.94		אלפא קרוונבך
t=07.18 p=.000				t=-3.41 p.000				הבדלים בין המדגמים
Cohen's d=.605				Cohen's d=.256				גודל אפקט

⁴ מובהקות: הסיכוי שבעת ביצוע מבחן סטטיסטי לבדיקת השערות נדחה את השערת האפס על אף שהיא נכונה. גודל אפקט: מודד סטנדרטי המלמד על עוצמת הקשר בין משתנים (לדוגמה, Cohen's d).

מידת האמון במוסדות הישראליים

כחלק מסולם החוסן החברתי, בדקנו את מידת האמון של שני המדגמים בשבעה מוסדות ציבוריים ישראלים. עיון בלוח 3 מצביע כי המוסד הזוכה לאמון הנמוך ביותר, בקרב הנחקרים משני המדגמים הוא כנסת ישראל (ללא הבדל מובהק בין יהודים וערבים); במקום השני לאמון הנמוך ביותר נמצאת המשטרה. המשטרה זוכה לאמון גבוה יותר בקרב המדגם היהודי בהשוואה לערבים. אין הבדל בין יהודים לערבים במידת האמון במערכת החינוך ובמשרד הבריאות אך האמון עצמו הוא בינוני ומעלה. במוסדות הבאים המשיבים היהודים נותנים אמון רב יותר, במידה מובהקת, בהשוואה למשיבים הערבים: משטרה, בתי החולים, פיקוד העורף וצה"ל. התפלגות התשובות בקרב שני המדגמים מצביעה על כך שצה"ל, ופיקוד העורף ובתי החולים נהנים מאמון גבוה, אולם אמון זה גבוה אף יותר במדגם היהודי, בהשוואה למדגם הערבי.

לוח 3: מידת האמון במוסדות ציבוריים בישראל – סולם 1-5 (הפריטים מוצגים מאמון נמוך לאמון לגבוה בקרב יהודים)

גודל אפקט Cohen's d	מחקר פברואר 2022				מוסד	
	הבדל בין המדגמים	ערבים N=208		יהודים N=600		
		סטיית תקן	ממוצע	סטיית תקן		ממוצע
.01 קטן	t=.09	1.34	2.47	1.27	2.46	כנסת ישראל
.22 קטן	t=2.78**	1.49	2.54	1.47	2.87	משטרה
.09 קטן	t=1.12	1.43	3.24	1.29	3.12	מער' חינוך
.04 קטן	t=.538	1.49	3.44	1.35	3.38	משרד הבריאות
.36 בינוני	t=4.88***	1.55	3.76	1.20	4.27	בתי חולים
.63 גדול	t=8.43***	1.60	3.52	1.27	4.43	פיקוד העורף
1.09 גדול	t=14.23***	1.75	3.15	1.24	4.74	צה"ל

p<.01, *p<.001

חוסן אישי

התפלגות הציון הממוצע של סולם החוסן האישי המקוצר (ראו לוח 4) מראה כי החוסן האישי

גבוה למדי בשני המדגמים, ועם זאת מדגם היהודים מדווח על חוסן אישי גבוה באופן מובהק,

בהשוואה למדגם הערבים (גודל אפקט קטן). במחקר מרץ 2020, לא נמצא הבדל מובהק בין החוסן

האישי של היהודים והערבים.

לוח 4: חוסן אישי (סולם מקוצר 1-5)

מחקר מרץ 2020				מחקר פברואר 2022				חוסן אישי
מדגם ערבים N=156		מדגם יהודים N=605		מדגם ערבים N=208		מדגם יהודי N=600		
%	משיבים	%	משיבים	%	משיבים	%	משיבים	
11	17	4	27	10	20	3	20	נמוכה מאד
30	47	26	157	33	69	26	154	נמוכה
37	57	49	297	39	81	51	304	גבוהה
22	35	21	124	18	38	20	122	גבוהה מאד
3.50		3.61		3.42		3.68		ממוצע
.94		.77		.91		.78		סטיית תקן
.58		.51		.73		.65		אלפא קרונבך
T=1.51				T=3.96***				הבדלים
Cohen's d=.039				Cohen's d=.306				גודל אפקט

מדד התקווה

הממצאים בהתייחס לרמת התקווה לא מצביעים על הבדל מובהק בין רמת התקווה במדגם היהודים לזה של מדגם הערבים (ראו לוח 5). בשני המדגמים רמת התקווה היא גבוהה למדי (3.39 ו-3.24, בסולם של 1-5). רמת התקווה לא נמדדה במחקר של מרץ 2020.

לוח 5 תקווה (סולם 1-5)

מדגם ערבים N=208		מדגם יהודים N=600		תקווה
%	משיבים	%	משיבים	
12	24	14	86	נמוכה מאד
35	73	26	155	בינונית נמוכה
39	81	38	226	בינונית גבוהה
14	30	22	133	גבוהה מאד
3.24		3.39		ממוצע
.89		1.05		סטיית תקן
.88		.93		אלפא קרונבך
t=1.84, p=.06				הבדלים בין המדגמים
Cohen's d=.153				גודל אפקט

מורל

המורל נמדד בעזרת פריט אחד שבו התבקשו הנחקרים להעריך את המורל שלהם (מצב רוח). התוצאות מראות כי הנחקרים משני המדגמים מדווחים על מורל גבוה למדי, ללא הבדל מובהק בין משיבים ערבים ויהודים. בהשוואה למחקר ממרץ 2020 נראה שהמורל במחקר הנוכחי גבוה יותר עבור שני המדגמים.

מחקר מרץ 2020				מחקר פברואר 2022				מורל
מדגם ערבים N=156		מדגם יהודים N=605		מדגם ערבים N=208		מדגם יהודים N=600		
%	משיבים	%	משיבים	%	משיבים	%	משיבים	
7	11	3	21	7	15	3	17	מאד לא טוב
21	33	10	60	9	18	11	69	לא טוב
41	64	41	248	48	101	29	175	בינוני
24	37	34	208	27	56	40	238	טוב
7	11	11	68	9	18	17	101	טוב מאד
3.03		3.40		3.21		3.56		ממוצע
1.01		.93		.97		.99		סטיית תקן
t=4.35, p<.001				t=4.42, p<.000				הבדלים
Cohen's d=.38				Cohen's d=.36				גודל אפקט

אופטימיות

רמת האופטימיות נמדדה במחקר זה בעזרת פריט בודד ששאל על מידת האופטימיות של הפרט בהווה. התוצאות מראות כי מידת האופטימיות עליה דיווחו המשיבים מהמדגם היהודי גבוה באופן מובהק (גודל אפקט קטן), בהשוואה למשיבים מהמדגם הערבי (לוח 7). שני המדגמים מדווחים על ממוצע אופטימיות גבוה. יש לציין כי לא נמדדה אופטימיות במרץ 2020 ולכן לא מוצגת ההשוואה.

לוח 7: אופטימיות (סולם 1-5)

מחקר פברואר 2022				אופטימיות
מדגם ערבים N=208		מדגם יהודים N=600		
%	משיבים	%	משיבים	
6	13	3	17	נמוכה מאד
13	27	14	84	נמוכה
52	109	43	260	בינונית
19	40	31	185	גבוהה
9	19	9	54	גבוהה מאד
3.12		3.29		ממוצע
.96		.91		סטיית תקן
t=2.29, p<.05				הבדלים
Cohen's d=.18				גודל אפקט

II. גורמים מעכבי התמודדות

תחושות סכנה

התוצאות בהתייחס לתחושות הסכנה מצביעות על פער ניכר בין יהודים לערבים במחקר הנוכחי, כמו גם בקודם: כפי שניתן לראות בלוח 8, המשיבים הערבים מדווחים על תחושות סכנה גבוהות במובהק מהתחושות המקבילות בקרב המשיבים היהודים (גודל אפקט בינוני במחקר הנוכחי וגודל אפקט גדול במחקר הקודם). נראה כי הפער בין שני המדגמים בתחושות הסכנה הוא הבולט ביותר במחקר המשווה.

לוח 8: תחושות סכנה (סולם מקוצר 1-5)

מחקר מרץ 2020				מחקר פברואר 2022				תחושות סכנה
מדגם ערבים N=156		מדגם יהודים N=605		מדגם ערבים N=208		מדגם יהודי N=600		
18	28	28	43	%	משיבים	%	משיבים	
41	69	69	38	34	70	58	352	נמוכה מאד
35	49	49	16	37	78	26	154	בינונית נמוכה
6	10	10	3	23	48	14	82	בינונית גבוהה
18	28	28	43	6	12	2	12	גבוהה מאד
2.83		2.35		2.62		2.11		ממוצע
.80		.77		.92		.90		סטיית תקן
.86		.86		.83		.81		אלפא קרוונבך
T=6.77, p=.000				T=7.00, p=.000				הבדלים בין המדגמים
Cohen's d=.703				Cohen's d=.560				גודל אפקט

תסמיני חרדה

לוח 7 מצביע על כך שרמת תסמיני החרדה בשני המדגמים היא ברמה בינונית. רמת החרדה במדגם הערבים גבוהה במובהק (גודל אפקט קטן), בהשוואה למדגם היהודים. ממצא דומה נמצא גם במחקר משנת 2020 (עם גודל אפקט בינוני) עם זאת, בשני רמת החרדה שנמדדה במחקר הנוכחי נמוכה יותר, בהשוואה לרמה שנמדדה במדגם ממרץ 2020.

לוח 9: חרדה (סולם 1-5)

מחקר מרץ 2020				מחקר פברואר 2022				תסמיני חרדה
מדגם ערבים N=156		מדגם יהודים N=605		מדגם ערבים N=208		מדגם יהודים N=600		
%	משיבים	%	משיבים	%	משיבים	%	משיבים	
14	22	34	204	30	62	44	265	נמוכה מאד
39	61	41	246	41	86	36	217	בינונית נמוכה
38	59	21	128	22	46	16	97	בינונית גבוהה
9	14	4	27	7	14	4	21	גבוהה מאד
3.04		2.56		2.64		2.37		ממוצע
.81		.83		.93		.87		סטיית תקן
.68		.73		.77		.72		אלפא קרוונבך
T=6.47, p=.000				T=3.79, p=.000				הבדלים
Cohen's d=.585				Cohen's d=.299				גודל אפקט

תסמיני דיכאון

התפלגות תסמיני הדיכאון מראה תמונה דומה למדי לתסמיני החרדה אך ברמה נמוכה יותר: המשיבים הערבים מדווחים באופן מובהק על יותר תסמיני דיכאון (גודל אפקט קטן), בהשוואה ליהודים. ממצא זה דומה לממצא שנמצא בשנת 2020 (שהאפקט שלו היה בגודל בינוני).

מחקר מרץ 2020				מחקר פברואר 2022				תסמיני חרדה
מדגם ערבים N=156		מדגם יהודים N=605		מדגם ערבים N=208		מדגם יהודים N=600		
%	משיבים	%	משיבים	%	משיבים	%	משיבים	
58	49	58	354	39	80	57	346	נמוכה מאד
29	63	29	178	35	73	29	172	בינונית נמוכה
9	35	9	57	21	45	10	60	בינונית גבוהה
3	9	3	16	5	10	4	22	גבוהה מאד
2.59		2.06		2.47		2.08		ממוצע
.91		.86		.94		.92		סטיית תקן
.84		.84		.89		.87		אלפא קרוונבך
T=6.781, p=.000				T=5.239, p=.000				הבדלים בין המדגמים
Cohen's d=.598				Cohen's d=.430				גודל אפקט

תפיסת איומים

ביקשנו מהמשתתפים לדרג שבעה איומים פוטנציאליים: המצב הפוליטי, הכלכלי, הבריאותי,

הביטחוני, הגרעין האיראני, משבר האקלים הגלובאלי והאלימות בחברה הישראלית. המשיבים

התבקשו לסמן עד כמה הם תופסים כל אחד מהאיומים הללו כמסכן אותם באופן אישי. כפי שניתן

לראות בלוח 11 הנחקרים בשני המדגמים מדווחים כי האלימות בחברה הישראלית היא האיום הגבוה

ביותר, מבין האיומים שנבדקו, והמדגם הערבי מעריך איום זה כמאיים יותר באופן מובהק, בהשוואה

למדגם היהודי.

בהמשך ניתן לראות כי האיום הבא בחומרת האיום הוא המצב הפוליטי בישראל, אשר גם בו

נמצא הבדל מובהק בין שני המדגמים, אם כי במקרה זה המדגם היהודי מביע חשש גדול יותר מזה של

המדגם הערבי. ממצא זה דומה בכיוונו למה שנמצא במחקר ממרץ 2020. שני האיומים הבאים, לפי

סדר גודל האיום על הרוב היהודי במחקר הנוכחי, הם איום הגרעין האיראני ומשבר האקלים

הגלובאלי. שניהם מעוררים את אותו גודל של חשש בקרב המדגם היהודי, אך בעוד המדגם הערבי

שותף לחשש בהקשר למשבר האקלים, לא כך הדבר ביחס לאיום הגרעין האיראני. במקרה זה המדגם

הערבי מביע את רמת החשש הנמוכה ביותר ביחס לכלל האיומים עליהם שאלנו, וההבדל בין שני

המדגמים מובהק. הבדל בכיוון דומה, לפיו המדגם הערבי חושש פחות מהמדגם היהודי עולה גם לגבי

האיום הבא – האיום הביטחוני (חמאס וחיזבאללה) – המדגם הערבי מביע חשש נמוך יותר בהשוואה

למדגם היהודי. מעניין לציין שממצא זה הפוך בכיוונו לממצא המקביל במחקר מרץ 2020, אז המדגם

הערבי הביע חשש גדול יותר מהמצב הביטחוני בהשוואה למדגם היהודי. לבסוף, בשני האיומים

האחרונים, המצב הכלכלי והמצב הבריאותי – התמונה מתהפכת. בהתייחס לשני איומים אלו ניכר

שהמדגם הערבי מביע חשש גדול יותר במובהק, בהשוואה למדגם היהודי. למעשה, המצב הכלכלי הוא

האיום השני בגודלו בקרב המדגם הערבי. שני ממצאים אלו עולים בקנה אחד עם כיוון הממצאים המקבילים במחקר מרץ 2020.

לוח 11: תפיסת איומים (בסדר יורד לפי המדגם היהודי בפברואר 2022)

מחקר מרץ 2020					מחקר פברואר 2022					תפיסת איומים
הבדלים	מדגם ערבים N=156		מדגם יהודים N=605		הבדלים Cohen's d	מדגם ערבים N=208		מדגם יהודי N=600		
	ממוצע	סטיית תקן	ממוצע	סטיית תקן		ממוצע	סטיית תקן	ממוצע	סטיית תקן	
	-	-	-	-	t=5.58*** d=.14	1.12	3.86	1.05	3.71	האלימות בתוך החברה בישראל
.35	1.26	3.26	1.23	3.40	t=5.0*** d=.24	1.14	3.23	1.16	3.51	המצב הפוליטי בישראל
	-	-	-	-	t=4.92*** d=.39	1.23	2.70	1.17	3.17	איום הגרעין האיראני
	-	-	-	-	t=.10 d=.001	1.20	3.17	1.22	3.16	משבר האקלים הגלובאלי
t=3.07** d=.26	1.17	2.81	1.02	2.52	t=4.84*** d=.38	1.16	2.65	1.12	3.09	האיום הביטחוני (חיזבאללה, חמאס)
t=2.98** d=.28	1.02	3.68	1.19	3.37	t=6.02*** d=.34	1.09	3.44	1.26	3.03	המצב הכלכלי
t=3.84*** d=.33	1.22	3.19	1.07	2.81	t=5.64*** d=.45	1.05	3.11	1.09	2.62	האיום הבריאותי

** p<.01, ***p<.000

III. עמדות והתנהגויות בהתייחס להתמודדות עם המשבר

תמיכה בשמירת הנחיות הקורונה

הנחקרים התבקשו להשיב באיזו מידה הם תומכים בהנחיות למניעת התפשטות הקורונה. עיון בלוח 12 מראה כי חבישת מסכות במקומות סגורים היא ההנחיה בה תומכים מרבית הנחקרים משני המדגמים – יהודים וערבים - במידה הרבה ביותר. השוואת התמיכה בשמירת ההנחיות למאבק בקורונה מצביעה על כך שהנחקרים מהמדגם היהודי מעידים שהם תומכים יותר בחלק מההנחיות, באופן מובהק, בהשוואה לנחקרים הערבים: חבישת מסכות במקומות סגורים, הצגת התו הירוק בכניסה למקומות ציבוריים, והטלת מגבלות על כניסה למקומות ציבוריים. לעומת זאת לא נמצאו הבדלים בין המדגמים בהנחיה למניעת התקהלות של למעלה מ- 100 איש במקומות סגורים ובתמיכה בהטלת חיסוני חובה על כלל האוכלוסייה.

לוח 12: שמירת הנחיות הקורונה בגל הנוכחי

גודל אפקט Cohen's d	הבדלים	מדגם ערבים N=208		מדגם יהודי N=600		שמירת הנחיות
		ממוצע	סטיית תקן	ממוצע	סטיית תקן	
	t					
d=.21	t=2.30*	1.21	3.80	1.27	4.06	חבישת מסכות במקומות סגורים
d=.29	t=3.18***	1.39	2.90	1.49	3.32	הצגת התו הירוק כתנאי לכניסה למקומות ציבוריים
-	t=.54	1.34	3.33	1.47	3.26	מניעת התקהלות של למעלה מ-100 אנשים במקומות סגורים
d=.28	t=3.20**	1.45	2.78	1.57	3.20	הטלת מגבלות כניסה למקומות ציבוריים על הלא מחוסנים
-	t=1.87	1.41	2.38	1.58	2.64	הטלת חיסוני חובה על כלל האוכלוסייה

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

הבדלים מגדריים

בדקנו הבדלים בין המגדרים בהתייחס למשתני המחקר בכול אחד משני המדגמים (יהודים וערבים לחוד; לוח 13). במדגם היהודים מצאנו שישה הבדלים מובהקים (כולם עם גודל אפקט קטן) ביחס לכל ששת המשתנים: הגברים דיווחו על חוסן אישי, מורל, ואופטימיות יותר גבוהים בהשוואה לנשים. הנשים דיווחו על תסמיני חרדה, תסמיני דיכאון ותחושות סכנה יותר גבוהים, בהשוואה לגברים. במדגם הערבים לא נמצאו הבדלים מובהקים בין המגדרים ביחס למשתנים אלה. לא נמצאו הבדלים בין המגדרים בכול אחד משני המדגמים בהתייחס לחוסן חברתי ולתקווה.

לוח 13: הבדלים מובהקים בין נשים וגברים ביחס למשתני המחקר

הבדלים בין המגדרים	מדגם ערבים n=208				הבדלים בין המגדרים	מדגם יהודים n=600				משתנה
	נשים n=102		גברים n=106			נשים n=309		גברים n=291		
	SD	M	SD	M		SD	M	SD	M	
1.66	.94	3.31	.88	3.52	2.51*	.83	3.60	.72	3.76	חוסן אישי
.54	.88	2.60	.97	2.67	2.13*	.89	2.44	.83	2.29	חרדה
.46	.92	2.44	.96	2.50	2.03*	.96	2.16	.85	2.01	דיכאון
1.26	.90	2.70	.93	2.54	2.86**	.93	2.21	.86	2.00	תחושות סכנה
.37	1.02	3.23	.92	3.18	2.36**	1.06	3.47	.90	3.66	מורל
.75	1.01	3.07	.91	3.17	2.16*	.94	3.21	.87	3.37	אופטימיזם

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

חיסוני ילדים

בדיקת אחוזי הילדים שחוסנו לעומת אלו שלא חוסנו מעלה כי בכל שכבות הגיל של הילדים בקרב המדגם הערבי אחוז גבוה יותר של ילדים לא חוסנו (לוח 14): (א) בגילאי 5-12 לא חוסנו 71% במדגם הערבי, בהשוואה ל- 54% במדגם היהודי. (ב) בגילאי 13-18 כ-16% לא חוסנו במדגם הערבי, בהשוואה ל-12% במדגם היהודי.

לוח 14: קבלת חיסון

ילדים	יהודים		ערבים		מחוסנים % לא מחוסנים
	חוסנו	לא חוסנו	חוסנו	לא חוסנו	
בגילאי 5-12	69	83	11	27	71
בגילאי 13-18	92	12	25	5	16
סה"כ ילדים	161	95	36	32	47

הכוונה לחסן ילדים בעתיד

בהמשך בדקנו את הכוונה לחסן בעתיד את הילדים שלא חוסנו עד כה. הממצאים (לוח 15) מראים כי אחוז גבוה יותר של משיבים מהמדגם היהודי (31%) בטוחים שלא יחסנו את ילדיהם, בהשוואה למדגם הערבי (20%). יש לקחת בחשבון שהמספר הכולל של אלה שאינם מתכוונים לחסן את ילדיהם בעתיד, הינו נמוך בהשוואה למדגם היהודי והערבי כאחד. יתרה מכך, רק לאחוז קטן יחסית של המשיבים במחקר זה יש ילדים בגילאים הרלוונטיים.

לוח 15: הכוונה לחסן ילדיך בעתיד (אם טרם חוסנו)

	יהודים		ערבים	
	משיבים %	משיבים %	משיבים %	משיבים %
בטוח שלא אחסן	27	31	6	20
חושב/ת שלא אחסן	24	28	8	27
לא יודע/ת	26	30	9	30
חושב/ת שאחסן	9	10	3	10
בטוח/ה שאחסן	1	1	4	13

בדקנו את השאלה מהן הסיבות לאי חיסון הילדים. השאלה שנשאלה: "והיה והילד/ים שלך לא חוסן/נו, מהן הסיבות העיקריות לכך (אפשר לציין יותר מתשובה אחת)". התפלגות התשובות (לוח 16) מראה כי בשני המדגמים, הנושא המרכזי שצוין כסיבה לאי חיסון הילדים, בשני המדגמים, הוא הדאגה מתופעות לוואי של החיסון בקרב הילדים.

לוח 16: סיבות אפשריות לאי חיסון הילדים

ערבים		יהודים		
%	משיבים	%	משיבים	
37	11	34	30	אני חושב/ת שהמחלה אינה קשה לילדים
40	19	22	19	אני מודאג/ת מייעילות החיסון לילדים
50	15	51	44	אני מודאג/ת מתופעות לוואי של החיסון לילדים
20	6	34	30	אני לא סומך/ת על המלצת משרד הבריאות/רשויות למתן חיסון לילדים
23	7	24	21	נימוק אחר

הערכת ההורים על השפעת משבר האומיקרון המתמשך על ילדים

לסיום, שאלנו את הנחקרים האם יש להם ילדים בגילאי 5-12 ו/או 13-18 עד כמה לדעתם הילדים הושפעו ממשבר הקורונה המתמשך? עיון בממצאים (לוחות 17 ו-18) מראה את הבאים: (א) ההורים בשני המדגמים מעריכים את ההשפעה על הילדים הצעירים (גילאי 5-12) כרעה יותר, בהשוואה לילדים בגילאי 13-18. (ב) בגילאי 5-12 ההורים משני המדגמים, מעריכים כי למעלה ממחצית הילדים הושפעו לרעה, בעוד שבגילאי 13-15 רק 3% מההורים היהודים מעריכים כך, ו-11% מההורים הערבים. (ג) לא נמצאו הבדלים מובהקים בין שני המדגמים, בשני הגילאים שנבדקו (יהודים וערבים) בציון הממוצע של ההשפעה. (ד) למרבית הנחקרים בשני המדגמים אין ילדים בגילאים 5-18.

לוח 17: הערכת ההורים על השפעת הקורונה על הילדים בגילאים 5-12

ערבים n=208		יהודים n=600		השפעה
%	משיבים	%	משיבים	
3	1	3	3	מאד לטובה
7	2	3	3	לטובה
33	10	34	35	לא הושפעו משמעותית
37	11	44	46	לרעה
20	6	16	17	מאד לרעה
4.63		4.68		ממוצע
.99		.88		סטיית תקן
t=.68				הבדלים בין המדגמים
85	178	82	496	לא ענו (אין ילדים בגילאים אלה)

לוח 18: הערכת ההורים על השפעת הקורונה על הילדים בגילאים 13-18

ערבים n=208		יהודים n=600		השפעה
%	משיבים	%	משיבים	
21	8	19	29	מאד לטובה
47	18	53	81	לטובה
21	8	24	37	לא הושפעו משמעותית
8	3	1	2	לרעה
3	1	2	3	מאד לרעה
3.24		3.14		ממוצע
.97		.80		סטיית תקן
t=1.46				הבדלים בין המדגמים
82	170	74	448	לא ענו (אין ילדים בגילים אלה)

אינטגרציה חברתית

הצגנו לכל הנחקרים שישה היגדים המבטאים תחושת אינטגרציה חברתית, ובקשנו שיצינו, בהתייחס לכול היגד, עד כמה ההיגד נכון, או לא נכון לגביהם באופן אישי. עיון בלוח 19 מצביע על הממצאים הבאים: (א) בכול ההיגדים (להוציא ההיגד השלישי), עמדות הערבים מבטאות ריחוק גדול יותר ביחס שבין הפרט למדינה באופן מובהק, בהשוואה ליהודים. (ב) הפער הגדול ביותר בין שני המדגמים הוא בהתייחס להיגד "המדינה אינה עוזרת לי כשאני זקוק לעזרה" ולאחריו ההיגד "אינני זוכה למעמד שווה של כלל האנשים". (ג) בשני ההיגדים האחרונים, גודל האפקט הוא גדול. בדיקת המתאם בין אינטגרציה חברתית לבין סטטוס ההתחסנות (מספר החיסונים שקבל הפרט: 0-4) מצאנו מתאם חיובי מובהק ($r=.48, p<.000$): ככול שהמשיבים דיווחו על אינטגרציה חברתית גבוהה יותר, כך הם נטו יותר להתחסן באופן מלא.

לוח 19 תחושות אינטגרציה חברתית (הפריטים מוצגים מאינטגרציה גבוהה לנמוכה לפי המדגם היהודי)

היגדים	יהודים N=600		ערבים N=208		הבדלים t	גודל אפקט Cohen's d
	ממוצע	סטיית תקן	ממוצע	סטיית תקן		
רק אני אחראי לבריאותי ואיש אינו רשאי לומר לי אם להתחסן או לא להתחסן	3.39	1.28	3.75	1.03	3.66***	.30 קטן
מגיע לי שיתיחסו אלי כפי שמגיע לי לפני שדורשים ממני להתחסן	3.36	1.32	3.71	1.09	3.44***	.29 קטן
במצב הנוכחי אינני מרגיש שהוראות החיסון של הממשלה מחייבות אותי	2.95	1.29	3.13	1.19	1.77	.14
הלחץ המופעל עלי להתחסן פוגע בחופש הפרט שלי	2.74	1.45	3.36	1.22	5.52***	.46 בינוני
אינני זוכה למעמד שווה למעמד של כלל האנשים בארץ	2.24	1.22	2.97	1.07	7.67***	.64 גדול
6. המדינה אינה עוזרת לי כשאני זקוק לעזרה ולכן לא מילאתי את דרישתה להתחסן	1.81	1.09	2.69	1.22	9.72***	.76 גדול

* $p<.05$, ** $p<.01$, *** $p<.001$

דיון סיכום

- במחקר הנוכחי התמקדנו בהשוואה בין קבוצת הרוב, היהודים, לבין קבוצת המיעוט הערבי בחברה הישראלית. ממצאי המחקר מראים בצורה ברורה כי קבוצת המיעוט מדווחת על רמת חוסן נמוכה יותר, בהשוואה לקבוצת הרוב. ממצא זה משחזר במידה רבה ממצאי מחקר קודם בישראל (Kimhi et al., 2020) ומחקרים מהעולם (Franke & Elliott, 2021).
- המחקר הנוכחי מתבצע כשנתיים לאחר תחילת משבר הקורונה. זהו ככול הנראה המשבר הארוך ביותר שבו נמדדו מרכיבי החוסן של החברה הישראלית. התבוננות על התמודדות החברה לאורך זמן מצביע על ירדה בחוסן החברתי בקרב היהודים והערבים, וזאת למרות החיסונים וההסתגלות ל- "חיים לצד הקורונה".
- המורל במחקר הנוכחי גבוה יותר, בהשוואה למחקר שנעשה בראשית משבר הקורונה. הסבר אפשרי לכך הוא הצלחת החיסונים וההכרה כי ככול זאת ניתן "לחיות לצד הקורונה". כמו כן, ובהתחשב בכך שהאיום הפוליטי דווח על ידי המשיבים כאחד מהאיומים המשמעותיים ביותר, יתכן שהקמת ממשלת האחדות והיציבות הפוליטית היחסית (נקטע האיום של בחירות כל מספר חודשים) משפיע לחיוב על תחושות הציבור.
- ההבדלים בין המינים במדגם היהודי תואמים מחקר קודם בישראל (Kimhi et al., 2020) ובעולם (Koch & Park, 2022) לפיהם נשים מדווחות על יותר תסמיני דחק ותחושות סכנה, בהשוואה לגברים. העובדה כי לא נמצאו הבדלים דומים בין המינים בקרב הערבים מעלה סימני שאלה. יתכן והעובדה שהערבים מהווים מלכתחילה מיעוט החש ריחוק מסוים מהחברה ככלל, תורם לכך שרמת החוסן שלהם נמוכה יותר בהשוואה ליהודים, ללא הבדל מגדרי. כמו כן, תחושת חוסר הביטחון האישי הניכרת בחברה הערבית מאפיינת את כלל הנחקרים מהמגזר הערבי ותורמת לאי-ההבדל ברמת הדחק ותחושת הסכנה בין המגדרים השונים.
- בדומה למחקרים קודמים שערכנו, עולה החשיבות של מחקר מתמשך לאורך משבר/ים ובעיקר, החשיבות של מדידה לאורך זמן שמאפשרת לראות לא רק תמונת מצב נקודתית, אלא גם תהליכי התמודדות ושיקום. ממצאי מחקר זה מצביעים על כך שעדיין מוקדם להעריך את רמת השיקום בחברה הישראלית בעקבות משבר הקורונה המתמשך.
- האם ניתן ללמוד מההתמודדות עם משבר הקורונה המתמשך ולהקיש על ההתמודדות עם משברים עתידיים? נראה שאחת המסקנות הבולטות ממשבר הקורונה הוא האמון הנמוך של חלק גדול מהאוכלוסייה במקבלי ההחלטות והקשר שבין הרמה הנמוכה של האמון עם מדדי

התמודדות. נתונים אלה צריכים לדעתנו לעורר דיון מקיף על יכולות ומוכנות החברה בישראל להתמודד עם משבר עתידי קשה, ובעיקר עם משברים מתמשכים.

מקורות

- Anderson RM, Heesterbeek H, Klinkenberg D, Hollingsworth TD. How will country-based mitigation measures influence the course of the COVID-19 epidemic? *The Lancet*. 2020 Mar 21;395(10228):931-4.
- Anzai, A., Kobayashi, T., Linton, N. M., Kinoshita, R., Hayashi, K., Suzuki, A., ... & Nishiura, H. (2020). Assessing the impact of reduced travel on exportation dynamics of novel coronavirus infection (COVID-19). *Journal of clinical medicine*, 9(2), 601.
- Bonanno, G. A., Ho, S. M., Chan, J. C., Kwong, R. S., Cheung, C. K., Wong, C. P., Wong, V. C. (2008). Psychological resilience and dysfunction among hospitalized survivors of the SARS epidemic in Hong Kong: a latent class approach. *Health Psychology*, 27(5), 659-67.
- Campbell-Sills, L., & Stein, M. B. (2007). Psychometric analysis and refinement of the Connor–Davidson resilience scale (CD-RISC): Validation of a 10-item measure of resilience. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 20(6), 1019-1028.
- Clay, L. A., & Rogus, S. (2021). Primary and secondary health impacts of COVID-19 among minority individuals in New York State. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(2), 683.
- Connor, K. M., & Davidson, J. R. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18(2), 76-82.
- Derogatis, L. R., & Savitz, K. L. (2000). The SCL-90-R and Brief Symptom Inventory (BSI) in primary care. In: M. E. Maruish (Ed.), *Handbook of psychological assessment in primary care settings* (pp. 297-334). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Eshel, Y., S. Kimhi, S., & Marciano, H. (2020). Proximal and Distal Determinants of Community Resilience under Threats of Terror, *The Journal of Community Psychology*.

- Halperin, E., Bar-Tal, D., Nets-Zehngut, R., & Drori, E. (2008). Emotions in conflict: Correlates of fear and hope in the Israeli-Jewish society. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology, 14*(3), 233-258.
- He, Z., Jiang, Y., Chakraborti, R., & Berry, T. D. (2022). The impact of national culture on COVID-19 pandemic outcomes. *International Journal of Social Economics.*
- Franke, V. C., & Elliott, C. N. (2021). Optimism and social resilience: Social isolation, meaninglessness, trust, and empathy in times of covid-19. *Societies, 11*(2), 35.
- Jarymowicz, M., & Bar-Tal, D. (2006). The dominance of fear over hope in the life of individuals and collectives. *European Journal of Social Psychology, 36*(3), 367-392.
- Kimhi, S., Eshel, Y., Leykin, D., & Lahad, M. (2017). Individual, community and national resilience in peace-time and in the face of terror: A longitudinal study.
- Kimhi, S., & Eshel, Y. (2012). Determinants of Students' Perceptions of Conventional and Unconventional War Threats. *Democracy and Security, 8*(3), 228-246.
- Kimhi, S., Eshel, Y. (2019). Measuring national resilience: A new short version of the scale (NR-13). *Journal of Community Psychology, 47*(3), 517-528.
- Kimhi, S., Adini, B., Marciano, H., & Eshel, Y. (2020). Community and national resilience and their predictors in face of terror. *International Journal of Disaster Risk Reduction.*
- Kimhi, S., Eshel, Y., Marciano, H., & Adini, B., (2020). Resilience and demographic characteristics predicting distress during COVID-19 crisis. *Social Science & Medicine, 265*, 113389.
- Koch, M., & Park, S. (2022). Do government responses impact the relationship between age, gender and psychological distress during the COVID-19 pandemic? A comparison across 27 European countries. *Social Science & Medicine, 292*, 114583.
- Menon, K. U. (2006). SARS revisited: managing " outbreaks" with " communications". *Annals-Academy of Medicine Singapore, 35*(5), 361.
- Qiu, J., Shen, B., Zhao, M., Wang, Z., Xie, B., & Xu, Y. (2020). A nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: implications and policy recommendations. *General psychiatry, 33*(2).
- Selye, H. (1946). The general adaptation syndrome and the diseases of adaptation. *The journal of clinical endocrinology, 6*(2), 117-230.

- Shaban, O. S., Al-Zubi, Z., Ali, N., and Alqotaish, A. (2017). The effect of low morale and motivation on employees' productivity and competitiveness in Jordanian industrial companies. *Int. Bus. Res.* 10, 1–7.
- Solomon, Z., & Prager, E. (1992). Elderly Israeli Holocaust survivors during the Persian Gulf War: a study of psychological distress. *The American Journal of Psychiatry*.
- Sorokowski, P., Groyecka, A., Kowal, M., Sorokowska, A., Białek, M., Lebuda, I., ... & Karwowski, M. (2020). Information about pandemic increases negative attitudes toward foreign groups: a case of COVID-19 outbreak.
- Teo, W. L., Lee, M., & Lim, W. S. (2017). The relational activation of resilience model: How leadership activates resilience in an organizational crisis. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 25(3), 136-147.
- Thornton, D. (2020). Beacons of hope: how neighborhood organizing led disaster recovery. *New Engl. J. Public Policy* 32:16. Available online at: <https://scholarworks.umb.edu/nejpp/vol32/iss1/16/>
- Wang, C. J., Ng, C. Y., & Brook, R. H. (2020). Response to COVID-19 in Taiwan: big data analytics, new technology, and proactive testing. *Jama*, 323(14), 1341-1342.
- Wu, P., Fang, Y., Guan, Z., Fan, B., Kong, J., Yao, Z., Liu, X., Fuller, C. J., Susser, E., Lu, J., Hoven, C. A. & Teo, W. (2009). The psychological impact of the SARS epidemic on hospital employees in China: Exposure, risk perception, and altruistic acceptance of risk. *Canadian Journal of Psychiatry*, 54(5): 302–311.
- Zhao, H., Lu, L., Peng, Z., Chen, L. L., Meng, X., Zhang, C., ... & To, K. K. W. (2021). SARS-CoV-2 Omicron variant shows less efficient replication and fusion activity when compared with delta variant in TMPRSS2-expressed cells: Omicron variant replication kinetics. *Emerging microbes & infections*, (just-accepted), 1-18.

קמחי, ש., מרציאנו, ה. ואשל, י. (2018). מדד החוסן לישראל – יוני 2018

http://muchanut.haifa.ac.il/images/%D7%93%D7%95%D7%97_%D7%9E%D7%93%D7%93_%D7%94%D7%97%D7%95%D7%A1%D7%9F_%D7%9C%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C-%D7%99%D7%95%D7%9C%D7%99_2018.pdf

נספח: שאלון מרכיבי חוסן ומשבר הקורונה (וריאנט האומיקרון)

חוסן חברתי

מסכים מאד					כלל לא מסכים	ציין/י עד כמה את/ה מסכים/ה עם כל אחד מהמשפטים הבאים המתייחסים למדינת ישראל כיום בהקשר של משבר הקורונה המתמשך.
6	5	4	3	2	1	1. אני מאמין שממשלת ישראל תגיע להחלטות נכונות בעתות משבר לרבות בנוגע לניהול משבר נגיף הקורונה המתמשך
6	5	4	3	2	1	2. בשעת משבר לאומי, כמו המשבר הקורונה הנוכחי, תעמוד כל החברה הישראלית מאחורי החלטות הממשלה והעומד בראשה
6	5	4	3	2	1	3. יש לי אמון מלא ביכולת של כוחות הביטחון להגן על אוכלוסיית ישראל לרבות משבר נגיף הקורונה
6	5	4	3	2	1	4. ישראל היא ביתי ואינני מתכוון/ת לעזוב אותה
6	5	4	3	2	1	5. החברה הישראלית התמודדה בעבר היטב עם משברים, ותתמודד היטב גם עם משבר נגיף הקורונה המתמשך
6	5	4	3	2	1	6. אני אופטימי/ת לגבי עתידה של מדינת ישראל
6	5	4	3	2	1	7. היחסים החברתיים בין הקבוצות השונות בארץ הינם טובים
6	5	4	3	2	1	8. בחברה הישראלית יש סולידריות חברתית גבוהה (עזרה הדדית ודאגה לאחר)
6	5	4	3	2	1	9. הביטוי 'אדם לאדם זאב' אינו מאפיין את החברה הישראלית
6	5	4	3	2	1	10. בחברה הישראלית קיימת רמה סבירה של צדק חברתי
6	5	4	3	2	1	11. יש לי אמון מלא ביכולתה של מערכת הבריאות בישראל לדאוג לאוכלוסיית ישראל במשבר נגיף הקורונה המתמשך
6	5	4	3	2	1	12. משבר הקורונה המתמשך מרחיב את הקרעים בתוך החברה הישראלית
דרג/י את מידת האמון שיש לך כלפי המוסדות הבאים במדינה שלך:						
6	5	4	3	2	1	13. המשטרה
6	5	4	3	2	1	14. הכנסת
6	5	4	3	2	1	15. מערכת החינוך
6	5	4	3	2	1	16. בתי החולים
6	5	4	3	2	1	17. פיקוד העורף
6	5	4	3	2	1	18. צה"ל
6	5	4	3	2	1	19. משרד הבריאות

שאלון חוסן אישי (מקוצר)

איננו רשאים לפרסם את פריטי השאלון בשל התנגדות המחברים.

שאלון תסמיני דחק

5 במידה רבה מאד	4 במידה רבה	3 במידה בינונית	2 במקצת	1 בכלל לא	להלן רשימה של בעיות ותלונות שיש לפעמים לאנשים. קרא/י כל פריט בעיון וסמן/י בעגול את המספר המתאר באיזו מידה את/ה סובל/ת מבעיה זו בימים אלה .
5	4	3	2	1	1. עצבנות
5	4	3	2	1	2. הרגשת בדידות
5	4	3	2	1	3. מצוברח/ת
5	4	3	2	1	4. חוסר עניין בדברים
5	4	3	2	1	5. חוסר תקווה לגבי העתיד
5	4	3	2	1	6. הרגשת מתח
5	4	3	2	1	7. חוסר שקט כזה שאי אפשר לשבת במקום אחד
5	4	3	2	1	8. הרגשת חוסר ערך
5	4	3	2	1	9. חשש ללכת למקומות ציבוריים בשל נגיף הקורונה

תחושת סכנה (מקוצר)

במידה רבה מאד	במידה רבה	במידה בינונית	במקצת	בכלל לא	לפניך שורה של היגדים המתארים תגובות של אנשים למשבר הקורונה הנוכחי. אנא סמן את התשובה המתארת את תחושותיך במהלך השבועיים האחרונים
5	4	3	2	1	1. באיזו מידה את/ה מרגיש/ה שהחיים שלך בסכנה בשל משבר הקורונה הנוכחי?
5	4	3	2	1	2. באיזו מידה את/ה מרגיש/ה שמדינת ישראל בסכנה קיומית בשל משבר הקורונה הנוכחי?
5	4	3	2	1	3. באיזו מידה את/ה חושב/ת שחיי בני משפחתך או היקרים לך נמצאים בסכנה בשל משבר הקורונה הנוכחי?
5	4	3	2	1	4. באיזו מידה את/ה חושש/ת שבישראל לא נצליח להתגבר על משבר הקורונה הנוכחי?

מדד תקווה

תקווה רבה מאד	תקווה רבה	תקווה בינונית	תקווה מועטה	תקווה מועטה מאד	בהתייחס למשבר הקורונה המתמשך יש לי תקווה ש....
5	4	3	2	1	1. אני אצא מחוזק ממשבר הקורונה המתמשך
5	4	3	2	1	2. משפחתי תצא מחוזקת ממשבר הקורונה המתמשך
5	4	3	2	1	3. הקהילה שלי תצא מחוזקת ממשבר הקורונה המתמשך
5	4	3	2	1	4. ישראל תצא מחוזקת ממשבר הקורונה המתמשך

תפיסת איומים

מאיים במידה רבה מאוד	מאיים במידה רבה	מאיים במידה בינונית	מאיים במידה מועטה	כלל לא מאיים	במצב הנוכחי, כיצד היית מדרג כיום כול אחד מהמצבים הבאים, כמאיים עליך אישית?
5	4	3	2	1	1. המצב הכלכלי
5	4	3	2	1	2. האיום הבריאותי כתוצאה מ משבר הקורונה המתמשך
5	4	3	2	1	3. האיום הביטחוני באזורנו (חיזבאללה, חמאס)
5	4	3	2	1	4. המצב הפוליטי בישראל
5	4	3	2	1	5. איום הגרעין האיראני
5	4	3	2	1	6. משבר האקלים הגלובאלי
5	4	3	2	1	7. האלימות בתוך החברה בישראל

שמירת הנחיות להתמודדות עם מגפת הקורונה

תומך במידה רבה מאד	תומך במידה רבה	תומך במידה בינונית	תומך מעט	מתנגד	באיזו מידה את/ה תומך/ת בהנחיות הבאות, בהתייחס לצעדים למניעת התפשטות הקורונה?
5	4	3	2	1	1. חבישת מסכות במקומות סגורים
5	4	3	2	1	2. הצגת התו הירוק כתנאי לכניסה למקומות ציבוריים
5	4	3	2	1	3. מניעת התקהלות של למעלה מ- 100 אנשים במקומות סגורים
5	4	3	2	1	4. הטלת מגבלות כניסה למקומות ציבוריים על הלא מחוסנים
5	4	3	2	1	5. הטלת חיסוני חובה על כלל האוכלוסייה

מורל

1. כיצד היית מגדיר/ה את המורל (מצב הרוח) האישי שלך בימים האחרונים?

מאד לא טוב	לא טוב	במידה בינונית	טוב	טוב מאד
1	2	3	4	5

אופטימיות

1. לאור משבר הקורונה המתמשך, כיצד היית מגדיר/ה את מידת האופטימיות שלך בימים האחרונים?

נמוכה מאד	נמוכה	במידה בינונית	גבוהה	גבוהה מאד
1	2	3	4	5

חיסונים

1. מהו הסטטוס שלך מבחינת התחסנות לקורונה, נכון לרגע זה?

1	2	3	4	5
לא מחוסן/ת	קיבלתי חיסון אחד	קיבלתי שני חיסונים	קיבלתי שלושה חיסונים	קיבלתי ארבעה חיסונים

2. אם לא התחסנת בשלושה חיסונים עד היום, מהי הסיבה העיקרית לכך?

1	2	3	4
אני מחלים/ה מקורונה	אני מנוע/ה מחיסון מסיבה/ות רפואיות	חליתי בקורונה לפני השלמת 3 חיסונים	אני לא חושב/ת שהחיסון נחוץ ו/או מוצדק

3. אם לא התחסנת בשלושה חיסונים עד היום, מהן כוונותיך לעתיד בהתייחס לחיסונים?

1	2	3	4	5
בטוח/ה שלא אתחסן	חושב/ת שלא אתחסן	מתלבט/ת	חושב/ת שאתחסן	בטוח/ה שאתחסן

4. והיה ומשרד הבריאות ימליץ על מתן חיסון רביעי לקבוצת האוכלוסייה אליה הנך משתייך, מהי עמדתך לגבי החיסון הרביעי?

בטוח שלא אתחסן	חושב/ת שלא אתחסן	לא יודע/ת	חושב/ת שאתחסן	התחסנתי כבר, או בטוח/ה שאתחסן
1	2	3	4	5

אינטגרציה חברתית

בהקשר להתחסנות נגד נגיף הקורונה, עד כמה לתפיסתך כול אחד מההיגדים הבאים נכון לגביך?	לא נכון בכלל	לא נכון	במידה בינונית	נכון במידה רבה	נכון במידה רבה מאוד
1. רק אני אחראי לבריאותי ואיש אינו רשאי לומר לי אם להתחסן או לא להתחסן	1	2	3	4	5

5	4	3	2	1	2. אינני זוכה למעמד שווה למעמד של כלל האנשים בארץ
5	4	3	2	1	3. במצב הנוכחי אינני מרגיש שהוראות החיסון של הממשלה מחייבות אותי
5	4	3	2	1	4. מגיע לי שיתייחסו אלי כפי שמגיע לי לפני שדורשים ממני להתחסן
5	4	3	2	1	5. הלחץ המופעל עלי להתחסן פוגע בחופש הפרט שלי
5	4	3	2	1	6. המדינה אינה עוזרת לי כשאני זקוק לעזרה ולכן לא מילאתי את דרישתה להתחסן

חיסוני ילדים

1. האם יש לך ילד/ים בגילאי 5-18 (שים לב לחלוקה בהתאם לגיל הילדים. ניתן להשיב "כן" על ידי בחירת אחד הגילים, או על ידי הבחירה של שניהם)?

1. לא	2. כן, בגילאי 5-12	3. כן, בגילאי 13-18
-------	--------------------	---------------------

(אם ענית שאין לך ילדים, בבקשה דלגי על שש השאלות הבאות)

2. האם הוא/הם קבלו חיסון?

גילאי 5-12	
1. כן	2. לא

3. האם הוא/הם קבלו חיסון?

גילאי 13-18	
1. כן	2. לא

4. אם הילד/ים טרם חוסנו האם כוונתך לחסנם בעתיד?

1	2	3	4	5
בטוח/ה שלא	חושב/ת שלא	מתלבט/ת	חושב/ת שכן	בטוח/ה שכן

5. אם הילד/ים שלך לא חוסן/נו מהן הסיבות העיקריות לכך (אפשר לציין יותר מתשובה אחת)?

1. אני חושב/ת שהמחלה אינה קשה לילדים
2. אני מודאג/ת מיעילות החיסון לילדים
3. אני מודאג/ת מתופעות לוואי של החיסון לילדים
4. אני לא סומך/ת על המלצת משרד הבריאות/רשויות למתן חיסון לילדים
5. נימוק אחר

6. אם יש לך ילד/ים בגילאי 13-18, עד כמה לדעתך, הילד/ים שלך הושפעו ממשבר הקורונה המתמשך?

5	4	3	2	1	0
מאד לרעה	לרעה	לא הושפעו משמעותית	לטובה	מאד לטובה	אין לי ילדים בגיל זה

7. אם יש לך ילדים בגילאי 5-12, עד כמה לדעתך, הילדים שלך הושפעו ממשבר הקורונה המתמשך?

5	4	3	2	1	0
מאד לטובה	לטובה	לא הושפעו	לרעה	מאד לרעה	אין לי ילדים בגיל זה

פרטים דמוגרפיים שאינם מזהים

1. איך הייתה/ה מגדיר/ה עצמך מבחינה דתית?

1. חילוני	2. מסורתי	3. דתי	4. חרדי (דתי מאד)
-----------	-----------	--------	-------------------

2. ההכנסה הממוצעת ברוטו למשפחה בישראל היא כיום 21,063 ש"ח לחודש. מה ההכנסה של משפחתך?

5	4	3	2	1
הרבה יותר גבוהה ממוצע זה	יותר גבוהה ממוצע זה	בערך כמו ממוצע זה	יותר נמוכה ממוצע זה	הרבה יותר נמוכה ממוצע זה

3. איך היית מגדיר את עצמך היום מבחינה פוליטית (בנושאי חוץ ובטחון)?

5	4	3	2	1
מאד ימין	ימין	מרכז	שמאל	מאד שמאל

4. איך היית מגדיר/ה כיום את מידת תמיכתך בממשלה הנוכחית.

5	4	3	2	1
מאד תומך/ת	תומך/ת	לא תומך/ת ולא מתנגד/ת	מתנגד/ת	מאד מתנגד/ת

5. מהו גילך?

6. מיין: 1. גבר 2. אישה 3. אחר

7. מהי השכלתך?

5	4	3	2	1
אקדמית (תואר שני ומעלה)	אקדמית (תואר ראשון)	על תיכונית (לא תואר אקדמי)	תיכונית	יסודית

8. מה מצבך המשפחתי?

5	4	3	2	1
חי/ה בזוגיות	אלמן/ה	גרוש/ה	נשוי/ה	רווק/ה

9. קבוצה אתנית

1. יהודי/ה	2. ערבי/ה	3. אחר
------------	-----------	--------

10. גודל האוכלוסייה ביישוב בו את/ה מתגורר/ת

- א. עיר גדולה (מעל 200 אלף תושבים, לדוגמה: ת"א, באר שבע, בני ברק, חולון)
- ב. עיר בגודל בינוני (100-200 אלף תושבים, לדוגמה: אשקלון, כפר סבא, בת-ים, בית שמש)
- ג. עיר בינונית-קטנה (פחות מ-100-50 אלף, לדוגמה: לוד, נצרת רעננה, ראש העין, קריית אתה)]
- ד. עיר קטנה (50-10 אלף, לדוגמה: כרמיאל, טבריה, קריית מוצקין, דימונה, קריית שמונה).
- ה. יישוב קטן (פחות מ-10 אלף תושבים)
- ו. יישוב קטן מאד (קיבוץ, מושב)